

ΚΡΙΤΙΚΗ: ΜΑΡΙΑ ΜΑΡΑΓΚΟΥ

Στο Κοψωνάκι και την Αγορά

Καφενείο ή γκαλερί; Υπαίθριος καφές στο προφυλαγμένο από το πλαστικό υπό τη ζεστασιά της σόμπας στην πλατεία, ούζο στη Ζουμπουλάκη, γκαλερίτσασκα στη Βαρβάκειο, πριν από το γεύμα στο Δίπορτο;

Οποίος ισχυρίζεται ότι η τέχνη μόνη της τρέφει την ψυχή, πλανάται. Η καλύτερη ώρα της μέρας ή της βραδιάς είναι το πριν ή το μετά την γκαλερί. Όταν βάζεις στοιχείο με τον εαυτό σου, τι θα 'ναι αυτό που πρόκειται να δεις ή σκέφτεσαι ό,τι είδες.

Τότε που ο στοχασμός πάνω στη τέχνη τρέφει, με ό,τι προσφέρει το καφενείο.

Κολωνάκι, πριν από τη Λυκόβρυση. Ο Γιώργος Μήλιος στην γκαλερί «Αδάμ». Πόσα πρωινά και πόσους καφέδες, από τότε, μου πήρε η δουλειά του. Ερωτήματα; Πώς γίνεται να χωρά όλη αυτή η ευαισθησία σε τόσο ήπια ανατρεπτικά σχήματα. Το μέσον, λέει, ορίζει τα πράγματα. Τι ψεύδος. Η συνέπεια τα κάνει όλα. Αλλά και τι σημαίνει συνέπεια; Μάλλον για μια ανιαρή συζήτηση πρόκειται, κάπως σαν τη ήθος που μας έχει καταμπερδέψει να το ψάχνουμε και κυρίως να το ορίζουμε.

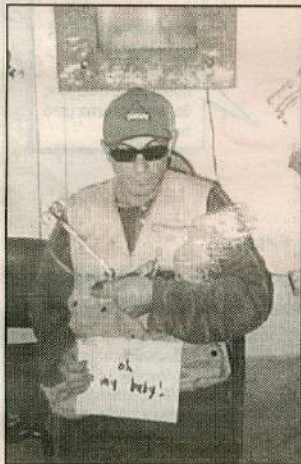
Τι είναι εκείνο που με ενδιαφέρει στη δουλειά του Μήλιου; Οτι βγάζει κάτι καθαρό, πεντακάθαρο. Οτι μοιάζει να ξεκινά από το ένστικτο, το οποίο διαφυλάσσει περνώντας γρήγορα τη δουλειά του σε μια έλλογη διαδικασία, την οποία αποκάλυπτε. Οτι η ίδια η δουλειά δεν προτάσσει τεχνικές, που ο ίδιος ξέρει ωστόσο τόσο καλά και δεν διαχωρίζει τη χαρακτηριστική από τη ζωγραφική ή την κατασκευή. Οτι είναι ανυπότακτος στην επιλογή των θεμάτων και ότι πυκνώνει τα αυτοτελή του σχόλια σε πλαστικά ώριμες λύσεις. Οτι οι μονοχρωμίες του διαχωρίζουν τα επίπεδα του έργου, με λίγες απλές σίγουρες γραμμές που ορίζουν περίγραμμα. Οτι όλα αυτά τα ζωόμορφα και τα υβριδικά και τα ολίγον κόμικς, που τόσο απασχολούν τους νέους σήμερα, τα οποία κάνει από παλιά, έχεις τη διάθεση να τα αποκαλύψεις και μπορείς να χαμογελάς μαζί τους γιατί δημιουργούν σχέσεις στοργής και εμπιστοσύνης.

Εξαιρετικά έργα, ναι, αλλά και πώς συμπεριφέρεται στη δουλειά του αυτός ο ζωγράφος. Οικεία, δίχως δόλο και παγίδες απέναντί της και απέναντι στον κόσμο του. Καθαρά και απλά.

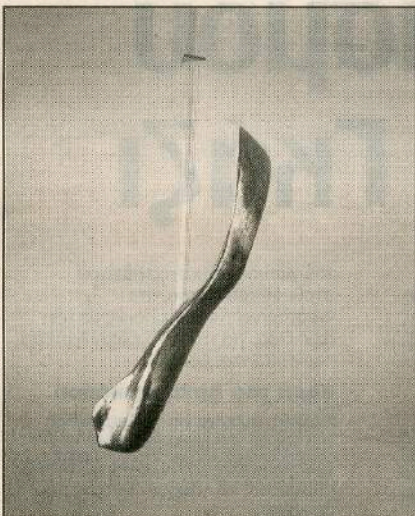
Σκέφτηκα και άλλα πολλά για τη δουλειά του Μήλιου, σε αντιπαράθεση με άλλες δουλειές που θα μπορούσαν, έστω και χάριν της δεξιοτεχνίας τους να είναι ενδιαφέρουσες, αλλά που δεν άντεξαν στον εμπορικό πειρασμό. Και τα 'δωσαν όλα, έργα με φόντο άλλα έργα, έτσι να ζαλιζέσαι και να θαμπώνεσαι. Δεξιοτέχνης ο Μήλιος, ναι. Τιθασεύει ωστόσο την ευκολία του χεριού, χάριν της ουσίας της εικόνας που είναι μικρή, αναλύει το χώρο της και αιτιολογεί την εμπειρία της.

Το πιο ενδιαφέρον από όλα είναι πως μέρες αργότερα και ώρες στα καφενεία το έργο του Μήλιου γίνεται όλο και πιο ζωντανό, σαν μνήμη.

Από τη Λυκόβρυση και τη Βιβλιοθήκη στη Δεξαμένη, καφενείο κλασικό, λίγα μέτρα απόσταση από την Αίθουσα Τέχνης Αθηνών. Εκεί, όπου, καλή, κακή η έκθεση, η είσοδος έχει ενδιαφέρον χάριν της σκηπτικής Μαριλένας Λισκοπούλου. Σήμερα, η αλκυονίδα και η δουλειά της Μαριλένας Ζαμπούρα πάνε πακέτο. Συνεχίζει τις μικρές της αυτοτελείς ιστορίες και απλώνεται στη μεγάλη επιφάνεια. Κάποτε, δυσκόλευε τα πράγματα μεγεθύνοντας την εικόνα. Τώρα, είναι όλα ισοδύναμα. Εξόλλυτο πρόκειται και για την καλύτερη έκθεση της Ζαμπούρα.

Αριστερά: Λιναρδάκης εκθέτων. Δεξιά: έργο του Γιώργου Μήλιου

«Ομφάλιος δεσμός» έργο της Λήδας Παπακωνσταντινίου

Το αφηγηματικό στοιχείο έχει μόνιμη αναφορά στην αθέατη πλευρά των αναμνήσεων που επιλέγει να αποκαλύψει, διερευνώντας με ό,τι υπήρξε στο βάθος του μυαλού, τη θέση της εικόνας στο χώρο του έργου, τις χρωματικές αξίες που σημειώνονται και οργανώνουν την ένταση.

Τα μεγάλα έργα, δίχως τελάρο, παραπέμπουν στη θρησκευτική τέχνη, σαν αντικείμενα όπου: οι ίδιες οι μικροπτυχές που δημιουργεί ο ελεύθερος καμβάς, οι επικολλήσεις της γάζας με όρους σασά χειροτεχνικούς, η γεωμετρική λιτή ανάπτυξη της εικόνας, το κάνουν έργο δραματικό.

Θα 'θελα κάποτε να δω τη δουλειά της Ζαμπούρα, κοντά στα έργα της σημαντικότερης ζωγράφου Σιλίας Δασκοπούλου. Αλλά θα χρειασθεί πρώτα οι γκαλερί να τιθασεύσουν την τάση τους για το μονότοπο προσεγγίζοντας το ουσιαστικά σύγχρονο. Πόσες εκατοντάδες καφέδες θα πιούμε πριν να δούμε μια έκθεση της Δασκοπούλου; Τι σας ζαλιζώ, όμως με όλες αυτές τις σκέψεις που κάνω, στα καφενεία, ύστερα από εκθέσεις. Με το λεωφορείο της διαδρομής, Κολωνάκι - Αγορά, στη Βαρβάκειο. Οι μυρωδιές των μπαχαρικών ταιριάζουν με την καινούργια δου-

Εκεί, όπου περνούν οι άνθρωποι τις καλύτερές τους ώρες

λιά της **Λήδας Παπακωνσταντινίου**. Για τα χρυσά μέλη δεν είμαι σίγουρη, αλλά εκείνα τα εξάισια βελούδα και οι δαντέλες που παραπέμπουν στις παλιές ζωγραφικές των αιώνων Ολλανδών, των Ιταλών, των Ισπανών έχουν κάτι από την αίσθηση της αναπνοής στα μικρομάγαζα της Αρμωδίου. Η Λήδα, οργανώνει ένα παιχνίδι σατανικά σπλημένο. Οραιοποιεί όλη τη σκληρότητα των υλικών, αισθητικοποιεί το διάλογο για τις σημασίες τους, κλείνει το μάτι στο διακοσμητικό και του γυρνά την πλάτη τρέχοντας την ύστατη στιγμή. Οι περφόρμανς, που τόσο καλά ξέρει, γίνονται αντικείμενα στο χώρο της γκαλερί «Επίκεντρο», τα όρια ακυρώνονται. Τα έργα θα μπορούσαν να στήσουν μια ολόκληρη παράσταση, όπου ο περφόρμς θα ήταν ο θεατής. 'Η ο δημιουργός πολλών και πολλαπλών σεναρίων. Καταπισσόμενα σύμβολα, φαλλοί ή νταντέλες; Ερωτισμός, γυναικείος ή ανδρικός; Εκείνο που φαίνεται ή το άλλο που βρίσκεται πίσω από τη δαντέλα, μισοκρυμμένο, στη διαφάνεια, του υλικού, προσφιλούς στοιχείου της δουλειάς της Παπακωνσταντινίου. Δεν είναι εξ' άλλου τυχαίο ότι η κορυφαία στιγμή της έκθεσης είναι τα επιτοίχα μαξιλάρια από ροζ βελούδο και η φωτογραφία πίσω από το διαφανές τετράγωνο άνοιγμα.

Δυο φίλοι των εφημερίδων μπαίνουν κιάλας στο «Σίπ». Τους καλώ για κρασί στη «Μέδουσα», όπου ο Παναγιώτης Λιναρδάκης χαλάει τον κόσμο με τις ροκ μουσικές που τρυπούν τα σκατάδια, στα οποία έχει οργανώσει την έκθεσή του. Πρόκειται για ωραία τρέλα. Τα έργα δεν έχουν και τόση σημασία, όσο η ατμόσφαιρά τους. Underground κατάσταση, σουρεαλισμός αυθεντικός, έξω από συνταγές. Φωτογραφίζομαι μαζί του, πίσω από ένα κρανίο αλόγου, εύρημα της άμμου, με χρυσό δόντι. Έχει σημασία, μου εξηγεί, ως προς τη θέση της αναμνηστικής, γιατί το δόντι το πλήρωσε 240.000. Το πήγες στον οδοντίατρο ή στο χρυσοκόμο, ρωτώ. Δεν έχει όμως σημασία. Οπως δεν έχει σημασία να δούμε τα έργα ένα προς ένα. Ποιος είναι τόσο σκληρός να σταθεί σε λεπτομέρειες μιας δουλειάς που του 'δωσε τη χαρά της συνάντησης με μια αυθεντική, απελπισμένη τρέλα; Τελειώσαμε.

Κουβέντες του καφενείου...

Πριν κάμποσο καιρό ένας ζωγράφος έλεγε σ' ένα συνάδελφό του ότι γνωστός τεχνοκρατικός του δήλωσε, προφορικά θεβαίως, ότι εκείνος είναι ο καλύτερος καλλιτέχνης της γενιάς του. — Κι εσύ πιστεύεις ό,τι σου λένε;

Η απάντηση, στο καφενείο, κριθκε μεγάλο καρφί. Η αλήθεια πάντως είναι ότι ο χαρακτηρισμός, πρώτος και καλύτερος της γενιάς σου, μπορεί να επιβίβηκε αλλά δεν γράφτηκε ποτέ.

Τις ίδιες εκείνες ημέρες, άλλη κουβέντα των καφενείων της πλατείας και της ευρύτερης περιοχής έως το «Φίλιον», ήταν η συνέντευξη στην τηλεόραση επιφανούς συμπατριώτη μας του εξωτερικού ο οποίος, λέει, μίλησε για εξήλιμμα χρημάτων σε κάποιο χώρο της τέχνης τον οποίο και κατονομάσε, κατά την άποψη των καφενόβιων και όσων συνέχισαν να παίζουν το παιχνίδι, «από στόμα σε στόμα». Άλλη βαβούρα και μπλά μπλά. Τηλέφωνα άναψαν, ποτά καταναλώθηκαν, μηνύσεις ωστόσο δεν έγιναν, άρα κάποιος κυκλοφόρησε την μπουρδέ, έτσι για να γίνεται κουβέντα.

Και ιδού, τώρα, στην καλή εφημερίδα «Τα Νέα της Τέχνης», που ολιόθησε, άθελά της φαντάζομαι, παρέχοντας φιλοξενία, ζωγράφος ενθουσιούμενος τη φωτογράφο Νέλλι, γράφει με το όνομά του στη σελίδα «Απόψεις», ότι εκείνη του εξομολογήθηκε όσο ζούσε, ότι την παραπλάνησε και της κατακράτησαν αρνητικά φωτογραφιών της, ο γκαλερίστας τότε και ο θεωρητικός που ζει και εργάζεται στη Γερμανία Χ. Τι κάνει νιάου νιάου στα κεραμίδια; Η ανωνυμία, μας μάρανε τώρα. (Στην εφημερίδα τα αρχικά των «κατηγορουμένων» μπήκαν καθαρά). Μ' αυτή την αστήρικτη ουκοφαντία, αστήρικτο είναι κάθε τι το οποίο δεν μπορεί να αποδειχτεί και άντε τώρα να βρεις τη φωτογράφο στον Παράδεισο να επιβεβαιώσει, πέφτει λάσπη και όποιον αγγίζει. Θα πείτε τώρα, είναι σοβαρά πράγματα αυτά; Ασφαλώς και δεν είναι. Κατάληξη όμως σε μια διαδικασία που πληρώνει το ένα και μοναδικό εικαστικό έντυπο που έχουμε σ' αυτό τον τόπο. Καλά τα πηγαδάκια και οι καφέδες, όπου κακίες και συναδελφικά μαχαρώματα δίνουν και παίρνουν, αλλά ως εκεί. Ο χώρος της τέχνης είναι μικρός, ως μην τον μπορείς να τον πατήσεις ακόμη περισσότερο.

M.M.